

**ACADEMIA NAȚIONALĂ DE INFORMAȚII
„MIHAI VITEAZUL”**

**ȘCOALA DOCTORALĂ
„INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ”**

TEZĂ DE DOCTORAT

-rezumat -

Conducător științific

Prof. Univ. Dr. Irena Chiru

Doctorand

Mazăre Dănuț-Alexandru

BUCUREȘTI

2013 - 2020

ANALIZA DE REȚELE SOCIALE

-

SUPPORT ÎN ACTIVITATEA DE INFORMAȚII ȘI IMPUNERE A LEGII

Cuprinsul tezei

INTRODUCERE

Argument

Termeni și delimitări semantice

Contextul și obiectivele cercetării doctorale

Etapele cercetării doctorale

Organizarea lucrării

Capitolul 1 – Asumarea ramurii științifice a proiectului doctoral

1.1 Dependența de cale

1.2 Între știința socială și filosofie

1.3 Concluzii privind obiectivele cercetării

Capitolul 2 – Metodologie

2.1 Proiect de fundamentare teoretică a cercetării

2.2 Proiect de cercetare în organizația de securitate și informații

2.3 Proiect de cercetare a mediului de securitate și informații

Capitolul 3 – Stadiul cunoașterii: analiza de rețea socială și securitatea națională

3.1 Sursele și etapele cercetării

3.2 Analiza de rețea socială – metodă științifică și instrument organizațional

3.3 Rețeaua – model pentru crima organizată

3.4 Rețeaua – model pentru organizația teroristă

3.5 Rețeaua – model pentru organizația tradițional birocratică

3.6 Rețeaua socială – definiții operaționale

3.7 Cercetare academică și acțiune pentru securitate

Capitolul 4 – Mediul de securitate și informații: cunoaștere și acțiune

4.1 Între ideologie, știință și simțul comun

4.2 Scientizarea securității naționale

4.3 Analiza de rețea socială – subiect în spațiul comunităților securității

4.4 România – construcție și emergență a comunităților de practici

4.5 Concluzii privind soluția comunității de practice

Capitolul 5 – Organizația de securitate și informații: cunoaștere și acțiune

5.1 Analiza de rețea socială – problemă complexă și completă

5.2 Concluzii privind adaptarea organizațională

Capitolul 6 – Adaptarea organizațională, exemple și studiu de caz

6.1 Aspecte de epistemologie – despre scopul și sursele cunoașterii

6.2 Aspecte de ontologice – despre rețea ca obiect social

6.3 Aspecte de metodologie – despre suportul tehnologic

6.4 Studiu de caz – O problemă juridică și de limbaj

Concluzii

Obiective și ipoteze de cercetare: 2013-2020

Repere de cercetare în viitorul imediat

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

Anexa 1 – Analiza de rețea ca temă în ciclul de adaptare organizațională

Anexa 2 – Analiza de rețea și proiecțiile cadrului de cunoaștere și acțiune

Anexa 3 – Analiza de rețea pentru cunoaștere și acțiune, schema de lucru

Cuvinte cheie

activitate de impunere a legii, activitate de informații, adaptare instituțională, analiză de rețele sociale, cod penal, comunitate de practici, comunitate de informații, crimă organizată, criminalitate, cursul acțiunii, dependența de cale, design, doctrină, grup infracțional organizat, human terrain system, interoperabilitate, managementul schimbării, pragmatism, știința acțiunii, știință militară, strategie, terorism

Sinteza ideilor principale

Problema fundamentală

În ultimele decenii, 1993 – 2013, analiza de rețea socială, o metodă de cercetare a spațiului social și o temă de cercetare în sine, a depășit granițele științelor sociale pentru a intra în portofoliul de instrumente de cunoaștere deținut de organizațiile de securitate și informații.

Analistul de informații și investigatorul care urmărește impunerea legii se află în căutarea instrumentelor potrivite pentru a *reprezenta și modela* acele forme de organizare socială clandestină și infracțională. Obiectivul acestor practicieni ai securității vizează evaluarea unor decizii și acțiuni asupra acestor organizări sociale, din perspectiva cadrului de securitate și legalitate prezent în societate. În acest context, analiza de rețea socială avea să fie privită ca un instrument cu potențial să susțină în mod direct deopotrivă activitatea de informații și activitatea de impunere a legii, conducând în mod potențial atât la optimizarea activității informativ-operative, cât și la creșterea eficacității și eficienței în alterarea, *destructurarea*, organizării infracționale. În plus, organizațiile de securitate și informații aveau să caute alternative de structură organizațională care, în anumite proiecte și misiuni, cresc eficacitatea și eficiența unor structuri birocratice, ierarhice. Inovației clandestine și infracționale i se răspunde prin inovare și adaptare în organizațiile de securitate și informații, cu echipe de caz care depășesc granițele birocratice, ierarhice, funcționale, geografice și uneori și organizaționale. Rețeaua este din acest punct de vedere privită atât ca un model care poate induce fluiditate, eficiență și eficacitate și în organizațiile birocratice. Dată fiind însă natura militară a celor mai multe dintre organizațiile de securitate și informații, abordarea unei perspective de *rețea* ridică semne de întrebare cu privire la limitele sale în raport cu instituția ordinului și gestiunea informațiilor clasificate, în menținerea echilibrului între perspectivele *need to know* și *need to share*.

Adoptarea analizei de rețele sociale ca instrument în organizațiile de securitate și informații este însă un caz particular, care relevă deopotrivă o creștere a apetenței mediului de securitate pentru rezultate și abordări științifice, eventual cu suport informatic, dar și o organizare adaptativă și reactivă a mediului academic și de cercetare, care răspunde nevoilor *pieței securității*. Atunci

când cercetătorul construiește teoretic și rafinează metoda științifică din punct de vedere conceptual și analitic, testând-o în laborator în baza unor exemple relevante pentru o problemă de securitate națională, practicianul securității caută să obțină un instrument a cărui utilitate să poată fi dovedită în biroul de analiză de informații sau în derularea unei investigații pentru impunerea legii, în aspecte de natură logistică și în urmărirea unui anumit *curs al acțiunii*.

Problema fundamentală constă în identificarea soluțiilor de transfer de cunoaștere și metodă științifică spre organizațiile de securitate și informații, cu conversia metodelor științifice în instrumente de lucru, în activitatea practică de realizare a securității naționale. Transferul analizei de rețele sociale din metodă științifică în instrument de lucru într-o organizație de securitate și informații este considerat o problemă complexă și completă. Astfel, înțelegerea acestui transfer oferă un fundament necesar și suficient pentru generalizări ulterioare, vizând transferul unor alte metode de cercetare științifică, pentru abordarea unor teme precum sistemele de predicție, sistemele de evaluare a riscului, sistemele de avertizare timpurie etc. Privind spre tiparele de interacțiune între organizațiile de securitate și informații și mediul academic și de cercetare în mediul internațional, lucrarea propune și argumentează ca soluție viabilă ideea definirii *comunităților de practici*. Valorificând principii precum emergența și transparența, comunitățile de practici impun însă o poziționare deopotrivă generică și specifică a organizațiilor de securitate și informații în raport cu misiunea difuziei culturii de securitate în societate. În plus, o astfel de soluție este natural integrabilă ciclurilor de adaptare instituțională, care presupun atât adaptarea legislației (adaptarea mediului de securitate și informații) cât și cicluri iterativi la nivel de doctrină, strategie și regulamente interne (adaptarea organizației de securitate și informații).

Ipotezele și obiectivele

Proiectul de cercetare doctorală a fost derulat prin asumarea ramurii științifice *Științe militare, informații și ordine publică*. Odată cu asumarea ramurii științifice și cu evaluarea critică a stadiului cunoașterii în domeniu, urmând schema logică de derulare a proiectului de cercetare, obiectivelor asumate le-au fost asociate ipoteze de lucru, după cum urmează:

TIP OBIECTIV	OBIECTIV	IPOTEZĂ
General	Explorarea spațiului de interacțiune între mediul organizațiilor de securitate și informații și mediul academic și de cercetare, prin prisma importului de cunoaștere științifică în activitatea de informații și impunere a legii.	Există modele de interacțiune între mediul organizațiilor de securitate și informații și mediul academic și de cercetare iar aceste modele sunt replicabile între spații socio-politice și culturale.
Specific	Stabilirea unui cadru de înțelegere a temei, analiza de rețea ca suport în activitatea de informații și impunere a legii, din perspectiva unora dintre conceptele identitare ale ramurii științifice <i>Științe militare, informații și ordine publică</i> .	Conceptele identitare ale ramurii științifice <i>Științe militare, informații și ordine publică</i> servesc conversiei metodei de cercetare științifică în instrument analitic, în organizația de securitate și informații.
Specific	Stabilirea unor concluzii privind conversia și căile de conversie ale analizei de rețea, dintr-o metodă de cercetare științifică într-un instrument analitic pentru organizația de securitate și informații.	Conversia metodei de cercetare științifică în instrument analitic pentru organizația de securitate și informații depinde atât de specificul organizației cât și de fenomenele asupra cărora organizația acționează.

Metodologia de cercetare

Schema logică de derulare a cercetării a fost structurată după două direcții de cercetare, care împreună constituie un cadru ideal (tip) de derulare a cercetării, dată fiind ramura științifică asumată. Tema de cercetare asumată este astfel raportată atât specificului de organizare și acțiune **în organizația** de securitate și informații, cât și specificului **mediului în care organizația** de securitate și informații operează, acolo unde aceasta interacționează cu un cadru juridic bine definit, care reglementează, condiționează căile sale de acțiune. Fiecare dintre aceste două direcții de cercetare angajează o metodologie proprie, în ciuda unui set similar de potențiale metode de cercetare (setul de metode de cercetare specifice științelor sociale).

Pentru exemplificare, vom nota că derularea și operarea de către cercetător a unui interviu cu personalul activ al organizației de securitate și informații, *în organizație*, răspunde întotdeauna altor cerințe de securitate față de un demers similar derulat cu o persoană din *mediul organizației*. Într-un astfel de context, proiectul de cercetare își construiește căi alternative de abordare a temei, avansând spre concluzii în ciuda unor blocaje inerente. Operaționalizarea aparatului metodologic definit drept ideal tip nu este întotdeauna posibilă date fiind politicile de securitatea utilizate în cadrul organizațiilor de securitate și informații.

Diferențelor care țin de natura caracterului științific al cercetării în cele două ipostaze (de la definirea și validarea ipotezelor la asigurarea unui cadru de reproductibilitate în organizație și în mediu) li se adaugă diferențele generate de implicarea subiecților cercetării în tema de cercetare, cu **două scale de măsură a intervalului obiectiv – subiectiv** de definit și acoperit prin cercetare. În acest din urmă caz, *experți din mediul organizației*, cu sau fără protecția anonimatului, asumându-și o poziție în și dincolo de opinia personală, adresând direct sau indirect problematica, valorizează atât la nivel obiectiv cât și la nivel subiectiv tema de cercetare într-o manieră diferită față de *personalul activ al organizației* de securitate și informații.

Lista de metode de cercetare avute în vedere include: analiza de conținut (legislație, documente de arhivă, hotărâri judecătorești), metoda biografică, interviul, observarea participativă.

Sinteza capitolelor

Schema logică de organizare a proiectului și obiectivele asumate au reprezentat elementele de stabilitate și control într-o întreprindere care s-a întins pe parcursul mai multor ani, 2013 – 2020. Față de acest cadru de coerență, structurat și determinist, activitatea în cadrul proiectului doctoral a parcurs un traseu sinuos în care întâmplarea a acționat atât ca sursă de progres în urmărirea obiectivelor, cât și ca un generator de confuzie și întâzieri, prin prisma ramificațiilor conceptuale ale cercetării dar și a schimbărilor din mediul de implementare a proiectului. Ca o consecință, capitolele lucrării reflectă indirect liniile directoare expuse prin schema logică și evoluția propriu-zisă a proiectului.

Introducere – Descrie și fixează contextul tezei, propune o serie de definiții de lucru pentru conceptele utilizate, în încercarea de a facilita transferul cunoașterii în și din diverse domenii științifice. Stabilește căile de accesare a tezei de către specialiști din științele sociale care nu au expertiză asupra distincțiilor de natură conceptuală și legală pe care reprezentanții organizațiilor de securitate și informații le presupun adesea cunoscute în societate.

Capitolul 1 – Analizează implicațiile asumării derulării proiectului doctoral prin raportare la ramura științifică *Știință militară, ordine publică și informații*. Privește spre cadrul clasic de înțelegere a științei și artei militare și cadrul de tip design, specific ultimului deceniu. Raportează tema analizei de rețele sociale la conceptul de *curs al acțiunii*.

Capitolul 2 – Detaliază elementele de natură metodologică pe care proiectul doctoral le-a avut în vedere, marcând distincțiile între cercetarea în organizația de securitate și informații și cercetarea mediului de securitate și informații.

Capitolul 3 – Realizează o evaluare critică a stadiului cunoașterii, privind spre tema analizei de rețele sociale în activitatea de informații și impunere a legii, în baza observațiilor din Capitolul 1. În plus, plasează argumentația la nivelul organizației de securitate și informații. Privește spre fenomene precum crima organizată, terorismul dar și organizația birocratică, desprinzând concluzii cu utilitate practică.

Capitolul 4 – Analizează obiectivele și ipotezele proiectului plasând argumentația la nivelul mediului organizației de securitate și informații. Identifică soluția comunității de practici drept cale de transfer de cunoaștere între mediul academic și de cercetare și organizația de securitate și informații.

Capitolul 5 – Analizează obiectivele și ipotezele proiectului plasând argumentația la nivelul organizației de securitate și informații. În acest sens definește rolul analizei de rețele sociale în organizația de securitate și informații într-o manieră care să permită înțelegerea particularităților temei de către comunități academice eterogene (sociologie, științe politice, psihologie etc).

Capitolul 6 – Analizează obiectivele și ipotezele proiectului plasând argumentația la nivelul temei proiectului, ca temă pe o agendă de adaptare și dezvoltare instituțională, strâns legată de transformările doctrinare și legislative. Explorează trecutul și prezentul conceptului de *rețea* în limbajul securității din România. Oferă un studiu de caz, selectând și prezentând exemple de utilizare a termenului de rețea în cadrul unor hotărâri judecătorești.

Concluzii

Teza sintetizează, în manieră non-exhaustivă, rezultatele și demersurile proiectului, într-o abordare care s-a dorit a fi utilă deopotrivă mediului academic și de cercetare și mediului organizațiilor de securitate și informații. O parte din reușitele și nereușitele proiectului de cercetare, pierzându-și de-a lungul anilor relevanța dincolo de sfera vieții profesionale a autorului, au fost incluse în discursul argumentativ propus de lucrare doar ca observații generice. În întregul său, lucrarea poate servi ca un cadru de dialog, o contextualizare de concepte și detalii factuale pentru înțelegerea raporturilor între știință și securitate în societate, între mediul civil și cel militar, între fundamentare doctrinară și formalizare ca legislație sau regulament.

În raport cu **obiectivul general**, definit drept *explorarea spațiului de interacțiune între mediul organizațiilor de securitate și informații și mediul academic și de cercetare, prin prisma importului de cunoaștere științifică în activitatea de informații și impunere a legii*, am descoperit

prin evaluarea critică a stadiului cunoașterii, manifestări ale unor asemenea interacțiuni. Concretizate în proiecte țintite, cu analiza de rețele sociale drept temă, acestea ne-au condus spre **ipoteza** că *există modele de interacțiune între mediul organizațiilor de securitate și informații și mediul academic și de cercetare, modele mai mult sau mai puțin replicabile între spații socio-politice și culturale diferite.*

În raport cu obiectivul și ipoteza, lucrarea oferă argumente prin care așază interoperabilitatea și interacțiunea între mediul academic și de cercetare și mediul organizațiilor de securitate și informații sub vechiul principiu al „plebiscitului zilnic”, în mod similar cu definirea națiunii. Nu există formule magice pentru operarea sustenabilă a unui cadru de interacțiune între mediul academic și de cercetare și mediul organizațiilor de securitate și informații, iar soluțiile disponibile în alte state nu pot servi decât, cel mult, ca exemple, iar nu ca rețete. Pe scara de măsură a responsabilității și asumării interacțiunii căutate vom regăsi soluții cu promotor unic (organizația de securitate și informații), soluții colaborative, în cadrul unor parteneriate (organizația de securitate și informații și una sau mai multe entități academice și de cercetare), și soluții care emerg prin inovare socială, la nivel de societate (ca rezultat al adaptării doctrine și legislative). Independent de tipul soluțiilor explorate și rezumate la nivelul lucrării, organizațiile de securitate și informații se prezintă și se deschid în fața mediului academic și de cercetare, exemplificând, punctual, disponibilitatea de adaptare și de a învăța prin intermediul unor teme de interes, acționând ca beneficiari receptivi față de cunoașterea științifică.

La închiderea proiectului doctoral (2020), **ipoteza este parțial falsificată**. Deși există modele de interacțiune între mediul academic și de cercetare și mediul organizațiilor de securitate și informații, acestea nu sunt replicabile în baza unei rețete, fie că vorbim de construcții privite ca „sisteme sociotehnice” (*Human Terrain System*), de proiecte în parteneriat (*Programul Minerva*, *Programul Hacking for Defense*), sau de schimbări de paradigmă la nivel de societate (abordare *whole-of-government* pentru abordarea infracționalității - securității, Olanda). Încercări de a replica astfel de programe la nivel internațional există, dar nu sunt disponibile evaluări de eficacitate și eficiență. În fața unei astfel de situații, proiectul a propus o abordare bazată pe conceptul de *comunitate de practică*, o soluție între extreme, care dă sens principiului interoperabilității și interacțiunii ca „plebiscit zilnic”. În plus, proiectul a propus un exemplu cadru, didactic, de raportare la interesele organizației de securitate și informații, prin prisma

noțiunii de *valoare adăugată* și a *teoriei acțiunii*, care fundamentează diversele niveluri prin care indivizii și organizațiile învață (operează o distincție între „a învăța” – forma elementară a învățării, „a învăța să înveți” – metode de învățare, „a învăța să înveți să înveți” – teorii, paradigme, ale învățării).

În raport cu **primul obiectiv specific**, definit drept *stabilirea unui cadru de înțelegere a temei, analiza de rețea ca suport în activitatea de informații și impunere a legii, din perspectiva unora dintre conceptele identitare ale ramurii științifice Științe militare, informații și ordine publică*, am avansat **ipoteza** că, prin *intermediul conceptelor identitare, determinăm constrângerile și oportunitățile privind conversia metodei de cercetare științifică în instrument analitic, în organizația de securitate și informații*.

Conceptul identitar al ramurii științifice asumate, în jurul căruia am orientat abordarea temei, a fost acela de *curs al acțiunii*, acea acțiune optimă pe care organizația de securitate și informații o urmează printr-un set de pași prin care misiunea este recepționată, analizată, alternativele de acțiune sunt propuse și evaluate, alternativa de acțiune optimă este aprobată și declanșată printr-o comandă explicită. În jurul a două perspective asupra științei militare, gândirea „clasică” și gândirea „design”, pornind de la cursul acțiunii, analiza de rețele sociale devine atât o cale de a explora în spațiul factual, cât și o cale de a genera „frame-uri”, cadre de interpretare a misiunilor organizației de securitate și informații la nivel conceptual. Într-o abordare de tip „design”, căutând să întrețină creativitatea și abordarea critică, prin relații-relaționism operând în spațiul conceptual, organizația generează „frame-uri” de înțelegere a misiunii. În ambele situații, rețeaua poate servi cu succes drept model pentru reprezentarea și structurarea discursului.

În raport cu toate evidențele colectate și raționamentele derulate pe parcursul proiectului doctoral, **ipoteza nu a fost falsificată**. Conceptele identitare ale științei militare sunt valorificate și valorificabile în definirea unor extensii pragmatice ale științelor sociale, odată cu conversia metodelor de cercetare științifică în instrumente analitice operate în organizația de securitate și informații.

În raport cu al **doilea obiectiv specific**, privind *conversia și căile de conversie ale analizei de rețea dintr-o metodă de cercetare științifică într-un instrument analitic pentru organizația de*

securitate și informații, am avansat ipoteza că atât particularitățile organizațiilor de securitate și informații, cât și specificul fenomenelor urmărite de acestea sunt relevante.

În mod sincron cu evoluția la nivel internațional din ultimele două decenii, organizații de securitate și informații din România utilizează analiza de rețele sociale ca instrument analitic. Proiectul doctoral avea să pună în evidență o serie de caracteristici organizaționale care condiționează succesul în operarea analizei de rețele sociale ca instrument analitic. Deși au trecut trei decenii de la momentul în care un cercetător – practicant al activității de informații și impunere a legii le-a postulat drept relevante în raport cu analiza de rețele sociale, aceste elemente continuă să rămână de actualitate. De asemenea, proiectul doctoral avea să pună în evidență relevanța *teoriilor criminalității* sau *teoretizărilor cu privire la crima organizată și terorism*. Operând la nivel abstract, acestea susțin atât conversia analizei de rețele sociale în activitatea de informații și impunere a legii în instrument analitic cât și operarea unor *modele de predicție*.

În raport cu evidențele colectate în cadrul proiectului doctoral, **ipoteza nu a fost falsificată**. Specificul organizației de securitate și informații este relevant pentru conversia analizei de rețele sociale într-un instrument analitic. În mod similar, caracterul clandestin și ilegal al celor mai multe dintre structurile sociale avute în vedere de o organizație de securitate și informații, generează o serie de constrângeri privind utilizarea analizei de rețele sociale, în contextul existenței unor regulamente și a unei legislații care adresează „cursul acțiunii”.

Pentru studiul de caz, a fost consultată o arhivă digitală cu hotărâri judecătorești din perioada 2010 – 2020, vizând încadrarea juridică „grup infracțional organizat”, fiind selectate și analizate o serie de exemple pentru a evidenția diversele abordări asupra conceptului de rețea. Imaginea care se conturează asupra spațiului juridic în această perioadă, în problematica infracționalității organizate, lasă să se întrevadă necesitatea unei raportări mai precise la conceptele utilizate, de către toate părțile implicate în menținerea stării de legalitate și a securității naționale.

Contribuții personale

1. Cadrul conceptual de raportare și structurare a temei prin prisma ramurii științifice *Științe militare, informații și ordine publică*, cu evidențierea consecințelor ce țin de dependențele de cale și de dezvoltările conceptuale din prezent (raportarea la *cursul acțiunii* și la generarea de *frame-uri* de înțelegere a situației operaționale).
2. Un cadru metodologic care pune în evidență necesitatea unei abordări duale a unei teme cu relevanță pentru securitatea națională: tema *în organizația* de securitate și informații și tema *în mediul de securitate și informații*.
3. O sinteză a stadiului curent al cunoașterii în analiza de rețele sociale în activitatea de informații și impunere a legii cu concluzii de nivel practic, operaționalizabile.
4. O soluție vizând transferul metodelor de științifice spre analiza de informații și impunere a legii: comunitățile de practici. Soluția conceptuală este însoțită de exemplificări și sunt descriși primii pași de inițiere a unor astfel de comunități,
5. Un cadru de înțelegere a analizei de rețele sociale în activitatea de informații și impunere a legii prin care specialiști din diverse științe sociale să acceseze tripla perspectivă asupra termenului de intelligence: organizație, proces și produs.
6. O abordare la nivel semantic a termenului de rețea, ca arheologie conceptuală și studiu de caz asupra unor texte relevante din prezent.
7. O abordare non-liniară a temei, integrând deopotrivă realizările unor contributori români și străini, din diverse domenii științifice, cu intenția de a genera un corpus de idei în rețea. O astfel de abordare contribuie la emergența unor comunități de practici, având în centrul lor preocuparea pentru activitatea de informații și impunere a legii iar nu profilul științific aparte al membrilor comunității.

Bibliografie (selectiv)

- Ackoff, Russel L. *Re-Creating the Corporation – A Design of Organizations for the 21st Century*. Oxford University Press, 1999.
- Agar, Michael. *The Professional Stranger: An Informal Introduction to Ethnography*. 2nd Edition. San Diego: CA: Academic Press, 1996.
- Argyris, Chris, și A. Schon Donald. *Organizational Learning: A Theory of Action Perspective*. Addison-Wesley, 1978.
- Banu, Luminița. „Utilizarea rețelei informative în reprimarea rezistenței armate anticomuniste.” *CNSAS.Studii Articole*.
http://www.cnsas.ro/documente/istoria_comunism/studii_articole/reteaua_informativa/Reteaua%20informativa.pdf (accesat April 8, 2017).
- Barry Buzan, Ole Wæver, și Jaap De Wilde. *Security: a new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers, 1998.
- Bateson, G. *Steps to an ecology of mind: Collected essays in anthropology, psychiatry, evolution, and epistemology*. University of Chicago Press, 1972.
- Berger, Peter L., și Thomas Luckmann. *Construirea socială a realității*. Editura Univers, 1999.
- Borgatti, S. P., K. M. Carley, și D. Krackhardt. „On the Robustness of Centrality Measures under Conditions of Imperfect Data.” *Social Networks* 28 (2006): 124–136.
- Borgatti, S., și Virginie Lopez-Kidwell. „Network Theory.” În *Handbook of Social Network Analysis*, editor Scott John și Peter Carrington, 49-50. Sage, 2011.
- Botez, Angela, Cătălin Zamfir, și Vasile Tonoiu, *Epistemologia științelor sociale*. Ed. Politică, 1981.
- Buzan, B., și L. Hansen. *The evolution of international security studies*. Cambridge University Press, 2009.
- Chelcea, Septimiu. *Așa a fost? Așa îmi aduc aminte*. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2017.
- Chkhartishvili, A., Dmitry Gubanov, și D. A. Novikov. *Social Networks: Models of Information Influence, Control and Confrontation*. Springer, 2019.
- Clark, R M. „Scientific and Technical Intelligence.” *Studies in Intelligence* 19, nr. 1 (1996).
- Cressey, Donald R. „Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem.” *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 374 (1967): 101-112.
- Deaconu, Victor, și Nicolae Eftimescu, *Doctrină și teorie militară. Culegere de lecții în sprijinul pregătirii cadrelor militare*. Ed. Militara, 1987.

Duijn, Paul. *Detecting and Disrupting Criminal Networks - A Data Driven Approach*, Ph.D. dissertation, University of Amsterdam, 2016.

Eccles, Henry. *Military Concepts and Philosophy*. Rutgers University Press, 1965.

Gerdes, Luke M., ed. *Illuminating Dark Networks: The Study of Clandestine Groups and Organizations*. Cambridge University Press, 2015.

Geuss, R. *The idea of a critical theory: Habermas and the Frankfurt School*. Cambridge University Press, 1981.

Haas, P. „Epistemic Communities and International Policy Coordination.” *International Organization* 46, nr. 1 (1992): 1-35.

Hackman, J. Richard. *Collaborative Intelligence – Using Teams to Solve Hard Problems*. Berrett – Koehler, 2011.

Hâncean, Marian-Gabriel. *Rețele sociale. Teorie, metodologie și aplicații*. Polirom, 2014.

Hedström, Peter, și P. Ylikoski. „Causal mechanisms in the social sciences.” *Annual Review of Sociology* 36 (2010): 49–67.

Henry, Mintzberg, Ahlstrand Bruce, și Lampel Joseph. *Strategy Safari: A Guided Tour Through The Wilds of Strategic Mangament*. Simon and Schuster, 2005.

Hoffman, Bruce. *Inside Terrorism*. 3. California University Press, 2017.

Klaus, Von Lampe. *Organized crime: analyzing illegal activities, criminal structures, and extra-legal governance*. Sage Publications, 2015.

Klerks, Peter. „Battling Organized Crime through Networked Partnerships in the Netherlands: Successes and Challenges.” *The European Review of Organized Crime* 3 (2016): 30-49.

Krebs, V. E. „Mapping networks or terrorist cells.” *Connections* 24 (2001): 43–52.

Krebs, V. E. „Uncloacking terrorist networks.” *First Monday* 7 (2002).

Little, D. *New Directions in the Philosophy of Social Science*. Rowman Littlefield, 2016.

Malița, Mircea. *Teoria grafurilor – cu aplicații în științele sociale. Zece lecții ținute la Universitatea București*. Universitatea Bucuresti, 1972.

Marga, Andrei. *Reconstrucția pragmatică a filosofiei*. Polirom, 1998.

Mărgineanu, Nicolae. *Natura științei*. Ed. Științifică, 1968.

Marrin, Stephen, și Jonathan D. Clemente. „Improving intelligence analysis by looking to the medical profession.” *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence* 18, nr. 4 (2005): 707-729.

McChrystal, Stanley. *Team of Teams – New Rules of Engagement for a Complex World*. Portofolio, 2015.

McFate, M. „Anthropology and counterinsurgency: The strange story of their curious relationship.” *Military Review* 85, nr. 2 (2005): 24-38.

Mihăilescu, Vintilă. *Fascinația diferenței*. Editura Trei, 2014.

- Mihu, Achim. *Sociologia americană a grupurilor mici*. Ed. Politică, 1970.
- . *Sociometria – Eseu Critic*. Ed. Politică, 1967.
- Paparone, Chris. *The Sociology of Military Science*. Continuum, 2013.
- Pascal, Ana-Maria. *Pragmatismul și „sfârșitul” metafizicii*. 2009: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iasi.
- Rakitovan, Darian. *Criminalitatea organizată în legislația Republicii Serbia și a României*. București: Universul Juridic, 2018.
- Sageman, Mark. „The Stagnation in Terrorism Research.” *Terrorism and Political Violence* 26 (2014): 565–580.
- Sageman, Mark. *Understanding Terror Networks*. University of Pennsylvania Press, 2004.
- . *Turning to Political Violence: The Emergence of Terrorism*. University of Pennsylvania Press, 2017.
- Simon, H. „On the Concept of Organizational Goal.” *Administrative Science Quarterly*, 1964: 1-22.
- Surdu, Alexandru. *Filosofie contemporană*. Paideia, 2003.
- Șuța, Ion. *Elemente de tactică*. 2nd. Ed. Militara, 1972.
- Syme-Taylor, Victoria, și Duraid Jalili. „Professional Military Education.” În *Routledge Handbook of Defence Studies*, editor David J. Galbreath și John R. Deni, 98-112. London: Routledge, 2018.
- Thomas, Schelling. *Micromotives and Macrobehavior*. 1978. W.W. Norton, & Company, 2006.
- Tindall, D. B., și Barry Wellman. „Canada as Social Structure: Social Network Analysis and Canadian Sociology.” *Canadian Journal of Sociology* 26: 265-308.
- Tsvetovat, M., și K. M. Carley. „On effectiveness of wiretap programs in mapping social networks.” *Computational and Mathematical Organization Theory* 13 (2007).
- „U.S. Army Design Methodology. Army Techniques Publication 5-0.1.” Tech. rep., U.S. Army, 2015.
- U.S. Code, Title 18. *Crimes and Criminal Procedure, Chapter 96. Racketeer Influenced and Corrupt Organizations*. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/part-I/chapter-96> (accesat 4 1, 2020).
- Venkatesh, Sudhir. *Gang Leader for a Day: A Rogue Sociologist Takes to the Streets*. Penguin, 2008.
- Vlăsceanu, Lazăr. *Introducere în metodologia cercetării sociale*. II. Polirom, 2013.
- Winch, Peter. *The Idea of Social Science and its Relationship with Philosophy*. 2nd. Routledge, 1990.
- Wolfers, A. *Discord and Collaboration. Essays on International Politics*. Baltimore: The Johns Hopkins Press, 1962.
- Xu, J., și H. Chen. „Untangling Criminal Networks: A Case Study.” În *Intelligence and Security Informatics. ISI 2003. Lecture Notes in Computer Science*, editor H. Chen, R. Miranda, D. D. Zeng, C. Demchak, J. Schroeder și T. Madhusudan. Springer, 2003.